Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTA NIKOLASA EMILIU [*NICHOLAS EMILIOU*]
SECINĀJUMI,
sniegti 2025. gada 15. maijā [1]

Lieta C-428/23

ROGON GmbH & Co. KG,
MVI Management GmbH,
DC
pret
***Deutscher Fußballbund e. V.* (*DFB*)**

(*Bundesgerichtshof* (Federālā augstākā tiesa, Vācija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Konkurence – LESD 101. pants – *Meca-Medina* judikatūra – Sporta apvienības reglaments – Profesionālais futbols – Spēlētāju aģentu darbības

I. Ievads

1. Vairākās nesenās lietās, proti, *ISU* [2], *Superleague* [3], *Royal Antwerp* [4] un *FIFA* [5], Tiesai bija jāpārbauda dažu starptautisko vai nacionālo sporta apvienību reglamentu saderība ar Savienības tiesību normām konkurences un iekšējā tirgus jomā.

2. Šī lieta ir dabisks turpinājums minētajām lietām. Proti, strīds pamatlietā ir par nacionālās sporta apvienības reglamentu (turpmāk tekstā – "aplūkotais reglaments"), kas reglamentē spēlētāju aģentu (turpmāk tekstā – "aģenti") darbību. Iesniedzējtiesa ar saviem jautājumiem būtībā lūdz Tiesu sniegt papildu norādes par tvērumu Tiesas judikatūrai, kas izrietēja no sprieduma *Wouters* [6] un vēlāk tika piemērota ar sportu saistītām darbībām – vispirms spriedumā *Meca-Medina* [7] un tad citēta jaunākajos spriedumos *ISU*, *Superleague* un *Royal Antwerp*, kā arī dažos turpmākajos spriedumos (turpmāk tekstā – "*Meca-Medina* judikatūra") [8].

1 Oriģinālvaloda – angļu.

2 Spriedums, 2023. gada 21. decembris, *International Skating Union*/Komisija (C-124/21 P, EU:C:2023:1012; turpmāk tekstā – "spriedums *ISU*").

3 Spriedums, 2023. gada 21. decembris, *European Superleague Company* (C-333/21, EU:C:2023:1011; turpmāk tekstā – "spriedums *Superleague*").

4 Spriedums, 2023. gada 21. decembris, *Royal Antwerp Football Club* (C-680/21, EU:C:2023:1010; turpmāk tekstā – "spriedums *Royal Antwerp*").

5 Spriedums, 2024. gada 4. oktobris, *FIFA* (C-650/22, EU:C:2024:824; turpmāk tekstā – "spriedums *FIFA*").

6 Spriedums, 2002. gada 19. februāris, *Wouters* u.c. (C-309/99, EU:C:2002:98; turpmāk tekstā – "spriedums *Wouters*").

7 Spriedums, 2006. gada 18. jūlijs, *Meca-Medina* un *Majcen*/Komisija (C-519/04 P, EU:C:2006:492; turpmāk tekstā – "spriedums *Meca-Medina*").

8 Skat. spriedumus, 2024. gada 18. janvāris, *Lietuvos notarų rūmai* u.c. (C-128/21, EU:C:2024:49, 97.–105. punkts) un, 2024. gada 25. janvāris, *Em akaunt BG* (C-438/22, EU:C:2024:71, 21.–35. punkts un 42.–54. punkts).

3. Ļoti līdzīgi vai saistīti juridiski jautājumi ir izvirzīti arī divos citos lūgumos sniegt prejudiciālu nolēmumu – lietās C-209/23, *RRC Sports*[9], un C-133/24, *CD Tondela* u.c.[10] –, kurās šodien sniegšu savu secinājumus. Tādējādi secinājumi šajā lietā ir jālasa kopā ar citiem minētajiem secinājumiem. Procesuālās ekonomijas nolūkā un lasītāju ērtības dēļ centīšos izvairīties no nevajadzīgiem atkārtojumiem šajos trijos secinājumos un šajā nolūkā izmantošu vairākas savstarpējas atsauces.

II. Fakti, tiesvedība un prejudiciālie jautājumi

4. Strīds pamatlietā izriet no prasījumiem par atturēšanos no darbības un ko trīs prasītāji (divi uzņēmumi, kas nodarbojas ar konsultāciju un pārstāvības pakalpojumu sniegšanu futbolistiem, un viena no šiem uzņēmumiem rīkotājdirektors) iesnieguši pret *Deutscher Fußballbund e. V.* (Vācijas futbola asociācija, turpmāk tekstā – "*DFB*"). *DFB* ir 27 Vācijas futbola apvienību jumta organizācija, kurā ietilpst aptuveni 25 000 klubu un vairāk nekā septiņi miljoni biedru un kura ir arī Starptautiskās Futbola asociāciju federācijas (turpmāk tekstā – "*FIFA*") biedre.

5. Saskaņā ar *DFB* statūtu 16.a pantu abu augstāko profesionālo līgu (Bundeslīgas (Federālā futbola līga; (turpmāk tekstā – "Bundeslīga")) un *2. Bundesliga* (otrā federālā futbola līga; turpmāk tekstā – "otrā Bundeslīga")) spēles organizē *Deutsche Fußball Liga e. V.* (Vācijas Futbola līga; turpmāk tekstā – "*DFL e. V.*"). *DFL* ir abu Vācijas augstāko profesionālo līgu klubu apvienība. Klubiem, kas piedalās Bundeslīgas vai otrās Bundeslīgas organizētajās spēlēs, kā *DFL* parastajiem biedriem ir saistoši *DFB* statūti un saistošais tiesiskais regulējums. Lai varētu spēlēt Bundeslīgā vai otrajā Bundeslīgā, spēlētājiem ir jānoslēdz licences līgums ar *DFL e. V.*, kas viņiem uzliek arī pienākumu ievērot apvienības noteikumus. Kā *FIFA* biedrei *DFB* ir saistošs tās reglaments un pienākums īstenot *FIFA* lēmumus.

6. Saistībā ar *FIFA* pieņemto Reglamentu par darbu ar spēlētāju aģentiem *DFB* pieņēma *Reglement für die Spielervermittlung* (Reglaments par spēlētāju aģentu darbību; turpmāk tekstā – "*RfSV*"), kas stājās spēkā 2015. gada 1. aprīlī. *RfSV* adresāti ir klubi un spēlētāji, kuriem ir pienākums to ievērot. Tajā ir reglamentēta kārtība, kādā spēlētāji un klubi izmanto aģenta pakalpojumus, lai noslēgtu profesionālo spēlētāju līgumus un pārejas līgumus. *RfSV* citastarp nosaka:

– aģentu reģistrācijas pienākumu (*RfSV* 2. panta 3. punkts, kā arī 3. panta 2. un 3. punkts);

– pienākumu iesniegt aģenta deklarāciju, kurā ir paredzēts, ka aģentam piemēro vairākus *FIFA*, *DFB* un *DFL e. V.* statūtus, reglamentus un noteikumus, ieskaitot apvienības jurisdikciju (*RfSV* 2. panta 2. punkts, 3. panta 2. un 3. punkts, kā arī *RfSV* 1. un 2. pielikums);

– papildu pienākumu reģistrēt fizisku personu, ja tiek reģistrēta juridiska persona (*RfSV* 2. pielikums);

– pārejas gadījumā uz attiecīgo klubu aizliegumu aģentiem saņemt maksu no turpmākajiem kluba pārejas ieņēmumiem (*RfSV* 7. panta 3. punkts);

– aizliegumu saņemt komisijas maksu par aģenta sniegtajiem pakalpojumiem nepilngadīgām personām (*RfSV* 7. panta 7. punkts);

[9] C-209/23 (turpmāk tekstā – "secinājumi lietā *RRC Sports*").

[10] C-133/24 (turpmāk tekstā – "secinājumi lietā *CD Tondela*").

– pienākumu publiskot informāciju par aģentu saņemtajām atlīdzībām un maksājumiem (*RfSV* 6. panta 1. punkts).

7. Par reglamenta pārkāpumiem var sodīt kā par nesportisku rīcību (*RfSV* 9. pants). Reglamenta pielikumā ir veidlapas standarta deklarācijai, kura aģentam jāiesniedz. Šis reglaments bija iekļauts apkārtrakstā Nr. 62, ko *DFL GmbH* (*DFL* pilnībā piederošs meitasuzņēmums) 2018. gada 12. janvārī nosūtīja Bundeslīgas un otrās Bundeslīgas klubu un kapitālsabiedrību vadītājiem, lai citastarp informētu viņus par līgumiem saistībā ar pāreju uz citu klubu [11].

8. Prasītāji pamatlietā ar saviem pieteikumiem iebilda pret dažiem *RfSV* noteikumiem un lūdza noteikt pagaidu noregulējumu.

9. *Landgericht Frankfurt am Main* (Frankfurtes pie Mainas apgabaltiesa, Vācija) prasījumus apmierināja daļēji. Pēc prasītāju pārsūdzības *Oberlandesgericht Frankfurt am Main* (Federālās zemes Augstākā tiesa Frankfurtē pie Mainas, Vācija) apmierināja vairākus citus prasījumus, tomēr noraidīja prasītāju apelācijas sūdzību pārējā daļā un *DFB* pretapelācijas sūdzību.

10. *Bundesgerichtshof* (Federālā augstākā tiesa, Vācija) tika iesniegtas revīzijas sūdzības, kurās prasītāji turpināja uzturēt spēkā savus prasījumus par atturēšanos no darbības, bet *DFB* – savu pieteikumu par prasības noraidīšanu. Minētajai tiesai radās šaubas par to, kā pareizi interpretējamas Savienības tiesību normas, uz kurām atsaucās abas puses, un tā nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

"1) Vai sporta federācijas tiesiskajam regulējumam, kura adresāti ir federācijas biedri un kurā ir reglamentēta federācijā neietilpstošu uzņēmumu pakalpojumu izmantošana federācijas darbības augšupējā tirgū, ir piemērojami Tiesas spriedumos [*Wouters*] un [*MecaMedina*] izstrādātie principi, atbilstoši kuriem, piemērojot aizliegumu slēgt aizliegtas vienošanās:

– ir jāņem vērā vispārējais konteksts, kādā attiecīgais lēmums tika pieņemts vai rada sekas, un jo īpaši tā mērķis,

– un ir arī jāvērtē, vai ar lēmumu saistītā konkurenci ierobežojošā iedarbība ir obligāti saistīta ar minēto mērķu sasniegšanu,

– un vai tā ir samērīga, ņemot vērā šos mērķus (turpmāk tekstā – "*Meca-Medina* tests")?

2) Ja atbilde uz pirmo jautājumu ir apstiprinoša: vai šādā gadījumā *Meca-Medina* tests ir jāpiemēro visiem šī tiesiskā regulējuma noteikumiem, vai arī šajā ziņā nozīme ir kritērijiem pēc būtības, piemēram, konkrētā noteikuma saistībai ar federācijas sporta darbību vai tās neesībai?"

11. Rakstveida apsvērumus iesniedza viens no prasītājiem pamatlietā (*ROGON GmbH & Co. KG*), *DFB*, Vācijas valdība, Francijas valdība un Eiropas Komisija.

[11] Apkārtrakstā bija norādīts, ka atlīdzība, par kuru var vienoties, var būt vienreizējs maksājums vai pakāpeniski maksājama atlīdzība, kas ir proporcionāla pārejas kompensācijai, kura iegūta, sniedzot aģenta pārejai uz citu klubu pakalpojumus, taču kas nedrīkst līdzināties procentuālai līdzdalībai.

12. Ar 2024. gada 19. marta vēstuli Tiesa, pamatojoties uz Tiesas Reglamenta 62. panta 1. punktu, aicināja ieinteresētās personas iesniegt apsvērumus par spriedumu *ISU*, *Superleague* un *Royal Antwerp* ietekmi uz atbildēm, kas būtu sniedzamas uz prejudiciālajiem jautājumiem šajā lietā. *DFB*, Vācijas valdība, Francijas valdība, *ROGON* un Komisija izpildīja šo lūgumu.

13. Šie lietas dalībnieki, izņemot Francijas valdību, sniedza arī mutvārdu paskaidrojumus tiesas sēdē 2024. gada 12. februārī.

III. Juridiskā analīze

14. Ar abiem jautājumiem iesniedzējtiesa vēlas noskaidrot *Meca-Medina* judikatūrā izstrādāto principu tvērumu un konkrēto veidu, kā šie principi būtu jāpiemēro lietā, kas saistīta ar sporta federācijas reglamentu.

A. Pirmais jautājums: "Meca-Medina" judikatūras tvērums

15. Ar pirmo jautājumu iesniedzējtiesa vēlas noskaidrot, vai *Meca-Medina* judikatūra ir piemērojama sporta apvienības reglamentam, kas adresēts federācijas biedriem un regulē apvienībā neietilpstošu uzņēmumu pakalpojumu izmantošanu apvienības darbības augšupējā tirgū.

16. Lai sniegtu atbildi uz šo jautājumu, vispirms atgādināšu *Meca-Medina* judikatūras galvenos principus (1), pēc tam mēģināšu noteikt tās ģenēzi Savienības konkurences tiesību sistēmā (2) un visbeidzot skaidrošu tās pamatloģiku un piemērošanas jomu (3). Pamatojoties uz šiem apsvērumiem, iztirzāšu konkrētos iesniedzējtiesas izvirzītos problēmjautājumus (4).

17. Vispirms vēlos precizēt, ka šajos secinājumos izskatīšu iesniedzējtiesas izvirzītos juridiskos jautājumus, pamatojoties uz savu izpratni par *Meca-Medina* judikatūru, kāda tā ir saskaņā ar Tiesas spriedumiem šo secinājumu 1. punktā minētajās lietās.

1. "Meca-Medina" judikatūras galvenie principi

18. *Meca-Medina* judikatūra tika apkopota sprieduma *Superleague* 183.–187. punktā. Vispirms Tiesa atgādināja, ka no pastāvīgās judikatūras izriet, ka ne visi nolīgumi uzņēmumu starpā, uzņēmumu apvienību lēmumi un saskaņotās darbības, kas ierobežo iesaistīto uzņēmumu rīcības brīvību, ir pakļauti LESD 101. panta 1. punktā paredzētajam aizliegumam. Proti, Tiesa norādīja: "Izvērtējot ekonomisko un juridisko kontekstu, kādā iekļaujas daži no šiem nolīgumiem un lēmumiem, var tikt konstatēts, pirmkārt, ka tie ir pamatoti ar viena vai vairāku leģitīmu vispārējo interešu mērķu sasniegšanu, kuriem pašiem par sevi nav pretkonkurences rakstura, otrkārt, ka konkrētie līdzekļi, kas tiek izmantoti, lai sasniegtu šos mērķus, ir patiešām nepieciešami šim nolūkam un, treškārt, ka, pat ja izrādītos, ka šo līdzekļu tipiskas sekas ir vismaz iespējama konkurences ierobežošana vai izkropļošana, šī tipiskā ietekme nepārsniedz to, kas ir nepieciešams, it īpaši izslēdzot jebkādu konkurenci."

19. Turpinājumā Tiesa norādīja, ka šie principi it īpaši ir piemērojami "gadījumos, kad pastāv nolīgumi vai lēmumi, kas sagatavoti kā noteikumi, kurus pieņēmusi tāda apvienība kā profesionāla apvienība vai sporta apvienība, lai sasniegtu noteiktus ētikas vai profesionālās ētikas mērķus, un plašāk – reglamentētu profesionālās darbības veikšanu, ja attiecīgā apvienība ir pierādījusi, ka tikko atgādinātie nosacījumi ir izpildīti".

20. Tomēr Tiesa konstatēja, ka minēto judikatūru nevar piemērot "gadījumā, kas neatkarīgi no tā, vai to īsteno šāda apvienība un uz kādiem leģitīmiem vispārējas nozīmes mērķiem varētu atsaukties, lai to izskaidrotu, jau pēc sava rakstura pārkāpj [Savienības konkurences normas]". Attiecīgi Tiesa secināja, ka *Meca-Medina* judikatūra nav piemērojama attiecībā uz nolīgumiem, kuru *mērķis* ir konkurences ierobežošana.

2. "Meca-Medina" judikatūras ģenēze

21. Tiesību zinātnē ir daudz un plaši aplūkota *Meca-Medina* judikatūras nozīme un loģiskais pamatojums. Piemēram, daži autori to uzskatīja par sava veida "saprātīguma prasību [*rule of reason*]" (iedvesmojoties no ASV pretmonopola tiesībām) ieviešanu Savienības konkurences tiesībās, citi norādījuši uz paralēlēm ar loģiku, kas izmantota judikatūrā brīvas pārvietošanās jomā (kas pieļauj noteikt ierobežojumus, pamatojoties uz dažādām sabiedriskās kārtības interesēm), bet citi to uzskatīja par "akcesorisko ierobežojumu" doktrīnas variāciju (un tādējādi runāja par "regulatīvo akcesoritāti [*regulatory ancillarity*]") [12].

22. Manuprāt, *Meca-Medina* judikatūru var izskaidrot, neņemot vērā tās konkrēto situāciju un aplūkojot to plašākā kontekstā, kā – vismaz pēdējās desmitgadēs – ir tikušas interpretētas un piemērotas Savienības konkurences normas [13].

23. Proti, vairākos Tiesas spriedumos, kas pieņemti šajā laikposmā, ir skaidri norādīts, ka LESD 101. un 102. panta pareizas piemērošanas nolūkā iestādēm būtu jāizvairās no nevajadzīga formālisma un pienācīgi jāpārbauda visi attiecīgās situācijas juridiskie un ekonomiskie aspekti. Neatkarīgi no tā, vai rīcība ir daudzpusēja vai vienpusēja un vai ir aizdomas, ka tā ir uzskatāma par ierobežojumu "mērķa dēļ" vai "seku dēļ", tās saderība ar Savienības konkurences tiesībām nevar tikt vērtēta tikai abstrakti, bet vienmēr ir atkarīga no plašāka konteksta [14]. Šis princips ir skaidri apstiprināts arī sprieduma *Meca-Medina* 42. punktā.

24. Tāpēc nolīgums starp uzņēmumiem vai uzņēmumu apvienības lēmums var ierobežot – un dažkārt pat būtiski – attiecīgo uzņēmumu rīcības brīvību, pat ja šis nolīgums vai lēmums nav vērsts pret konkurenci. Riskējot apgalvot acīmredzamo, vēlos vēlreiz uzsvērt, ka Savienības pretmonopola noteikumu mērķis nav aizsargāt uzņēmēju tiesības netraucēti nodarboties ar tirdzniecību, bet gan nodrošināt, ka Savienības tirgi darbojas pienācīgi un efektīvi, un tādējādi veicināt resursu optimālu sadali un Savienības iedzīvotāju labklājību [15].

[12] Skat. citastarp un turpmākās atsauces Monti, G., "Article 81 EC and public Policy", *Common Market Law Review*, 39. sēj., Nr. 5, 2002, 1068. un 1087.–1090. lpp; Komninos, A.P., "Non-competition concerns: Resolution of conflicts in the integrated Article 81 EC", *Working Paper (L)* 08/05, The University of Oxford Centre for Competition Law and Policy, 10. un nākamās lpp.; Nazzini, R., "Article 81 EC between time present and time past: A normative critique of "restriction of competition" in EU law", *Common Market Law Review*, 43. sēj., Nr. 2, 2006, 521. un nākamās lpp., un Whish, R., *Competition Law*, 6. izd., Oxford University Press, 2006, 126.–131. lpp.

[13] Skat.pēc analoģijas spriedumu, 2001. gada 18. septembris, M6 u.c./Komisija (T-112/99, EU:T:2001:215, 75.–77. punkts).

[14] Piemēram, spriedumi, 2014. gada 11. septembris, CB/Komisija (C-67/13 P, EU:C:2014:2204), 2017. gada 6. septembris, *Intel*/Komisija (C-413/14 P, EU:C:2017:632), 2020. gada 2. aprīlis, *Budapest Bank* u.c. (C-228/18, EU:C:2020:265), 2020. gada 30. janvāris, *Generics (UK)* u.c. (C-307/18, EU:C:2020:52) un, 2024. gada 10. septembris, *Google* un *Alphabet*/Komisija (*Google Shopping*) (C-48/22 P, EU:C:2024:726).

[15] Sīkāk skat manus secinājumus lietā *RRC Sports*, 26. punkts.

25. Ārkārtīgi vienkāršojot – vienošanās vai lēmums ir vērsts pret konkurenci un tādējādi aizliegts saskaņā ar LESD 101. panta 1. punktu, ja tas faktiski vai potenciāli [16] traucē, kavē vai attur dažādu uzņēmumu savstarpēju konkurenci, kas būtu īstenota šādas vienošanās vai lēmuma neesības gadījumā, un tādējādi negatīvi ietekmē patērētāju labklājību. Parasti tā ir tad, ja attiecīgā rīcība īstermiņā vai vidējā termiņā var tieši izraisīt cenu pieaugumu un/vai ražošanas apjoma samazināšanos vai kavēt jauninājumus. Tā var būt arī tad, ja rīcība maina tirgus konkurences struktūru – rada šķēršļus ienākšanai tirgū, palielina tirgus koncentrāciju utt. – tādā veidā, kas nākotnē var novest pie iepriekš aprakstītās situācijas [17].

26. Turpretim uz vienošanos vai lēmumu, kas kopumā nerada pret konkurenci vērstu ietekmi uz tirgu, LESD 101. panta 1. punkts neattiecas. Tā ir pat tad, ja ir iekļauti daži elementi, kuriem – ja tos aplūko atsevišķi un *abstrakti* – ir (vai šķiet, ka tiem ir) ierobežojoša ietekme (piemēram, konkurences aizlieguma klauzula, ekskluzivitātes klauzulas utt.). Šajā ziņā labs piemērs ir franšīzes līgumi un selektīvās izplatīšanas līgumi.

27. Turklāt dažās jaunākajās lietās Tiesa ir vēlreiz apstiprinājusi šo pieeju, proti, Tiesa neuzskatīja, ka ar to vien, ka nolīgumā ir ietverta klauzula, kas – skatīta atsevišķi – varētu atturēt jaunu dalībnieku ienākšanu tirgū (CB [18]), radīt lielāku cenu vienādošanu starp esošajiem konkurentiem (*Budapest Bank* [19]) vai vienošanos par tirgus sadali (*EDP* [20]), ir pietiekami, lai secinātu, ka nolīgums kopumā ir nesaderīgs ar LESD 101. pantu. Šajā nolūkā tika uzskatīts, ka ir nepieciešams sīkāks attiecīgā pasākuma izvērtējums, ņemot vērā atbilstošo juridisko un ekonomisko kontekstu.

28. Šie principi arī veido pamatu judikatūrai par akcesoriskiem ierobežojumiem. 2024. gada septembra spriedumā *Booking.com* Tiesa atgādināja: "ja konkrētam darījumam vai darbībai to neitralitātes vai pozitīvas ietekmes uz konkurenci dēļ nav piemērojams LESD 101. panta 1. punktā paredzētais aizlieguma princips, minētais aizlieguma princips tāpat nav piemērojams viena vai vairāku šī darījuma vai darbības dalībnieku komerciālas autonomijas ierobežojumam, ja šis ierobežojums ir objektīvi nepieciešams minētā darījuma vai darbības īstenošanai un ir samērīgs ar viena vai otra mērķi" [21].

29. No tā izriet, ka tad, "ja šādu ierobežojumu nevar nodalīt no pamatdarījuma vai pamatdarbības, neapdraudot šī darījuma vai darbības pastāvēšanu un mērķus, šā ierobežojuma saderība ar LESD 101. pantu jāpārbauda kopā ar pamatdarījuma vai pamatdarbības – attiecībā uz kuru tas ir akcesorisks – saderību, pat ja, aplūkojot izolēti, *prima facie* varētu šķist, ka šādam ierobežojumam ir piemērojams LESD 101. panta 1. punktā paredzētais aizlieguma princips" [22].

30. Tādējādi ir jābūt izpildītiem trim pamatnosacījumiem, lai ierobežojumu varētu klasificēt kā "akcesorisku ierobežojumu": i) pamatdarījumam nav pret konkurenci vērsta rakstura; ii) ierobežojumam jābūt "nepieciešamam" minētā darījuma īstenošanai (bez ierobežojuma pamatdarījuma īstenošana nebūtu iespējama) un iii) ierobežojumam jābūt "samērīgam" ar mērķiem, kas ir attiecīgā darījuma pamatā (proti, nepastāv reālas alternatīvas, kas konkurenci ierobežo mazāk nekā attiecīgais ierobežojums).

[16] Skat. it īpaši spriedumu, 2024. gada 5. decembris, *Tallinna Kaubamaja Grupp* un *KIA Auto* (C-606/23, EU:C:2024:1004, 22. un turpmākie punkti).

[17] Šajā nozīmē skat., piemēram, spriedumu, 2009. gada 4. jūnijs, *T-Mobile Netherlands* u.c. (C-8/08, EU:C:2009:343, 36.–39. punkts).

[18] Spriedums, 2014. gada 11. septembris, CB/Komisija (C-67/13 P, EU:C:2014:2204, 48.–87. punkts).

[19] Spriedums, 2020. gada 2. aprīlis, *Budapest Bank* u.c. (C-228/18, EU:C:2020:265), 51.–86. punkts).

[20] Spriedums, 2023. gada 26. oktobris, *EDP – Energias de Portugal* u.c. (C-331/21, EU:C:2023:812, 87.–94. punkts).

[21] Spriedums, 2024. gada 19. septembris, *Booking.com* un *Booking.com (Deutschland)* (C-264/23, EU:C:2024:764, 51. punkts).

[22] Turpat, 52. punkts.

31. Šiem trim nosacījumiem ir pārsteidzoša līdzība ar trim nosacījumiem, kas, kā minēts šo secinājumu 18. punktā, veido *Meca-Medina* testu. Tā, protams, nav nejaušība. *Meca-Medina* judikatūrai ir nepārprotami kopīga saikne ar judikatūru par akcesoriskiem ierobežojumiem [23], jo tās abas izriet no Savienības konkurences tiesību pamatprincipa, saskaņā ar kuru konkrēta rīcība ir jānovērtē tās atbilstošajā juridiskajā un ekonomiskajā kontekstā, lai noteiktu, vai minētā rīcība ir vērsta pret konkurenci. Ņemot vērā *Meca-Medina* judikatūras loģiku, kurai tagad pievērsīšos, šķiet, ka tās kontekstā apzīmējums "regulatīvā akcesoritāte" ir diezgan nozīmīgs.

3. "Meca-Medina" judikatūras loģika un tvērums

32. Kā jau minēju savos secinājumos lietā *RRC Sports* [24], ir jomas, kurās (Savienības un/vai valsts) iestādes var nolemt atturēties no dažu konkrētas saimnieciskās darbības aspektu reglamentēšanas un ļaut attiecīgajiem uzņēmējiem pašiem – ar pašpārvaldes struktūru, nozares federāciju vai pārstāvības apvienību starpniecību – izstrādāt nepieciešamos noteikumus un, ja nepieciešams, tos piemērot un risināt iespējamos strīdus. Ir vairāki iemesli, kurus šeit nav nepieciešams atgādināt [25], kāpēc iestāžu lēmums atstāt dažus jautājumus pašregulācijai var būt labvēlīgs valsts iestādēm, iesaistītajiem tirgus dalībniekiem un, visbeidzot, to klientiem.

33. Tas attiecas pat uz pasākumiem, kas, kā paskaidroju iepriekš, varētu radīt ierobežojošas sekas. Pašregulācijas pasākumi, kuru mērķis ir, piemēram, nodrošināt obligātās kvalitātes prasības vai novērst interešu konfliktus, krāpšanu vai ļaunprātīgu izmantošanu, patiešām var palielināt patērētāju uzticību tirgus dalībniekiem un tādējādi uzlabot tirgus efektivitāti. Šādās situācijās tirgus, visticamāk, pieaugs un kopumā kļūs konkurētspējīgāks.

34. Turklāt judikatūrā akcesorisku ierobežojumu jomā uzņēmumiem ir komerciāls mērķis, kas kopumā nav vērsts pret konkurenci [26]. Tas nozīmē, ka darījuma mērķis ir vai nu veicināt konkurenci, vai vismaz ir neitrāls šajā ziņā. Jebkurā gadījumā tas ir mērķis veicināt iesaistīto uzņēmumu ekonomiskās intereses [27]. Turpretī tāda paša veida lietās kā *Meca-Medina* ar tirgu saistītais mērķis, ja tāds ir, tiek sasniegts līdztekus "viena[m] vai vairāk[iem] leģitīm[iem] *vispārējo interešu* mērķ[iem]" vai arī sakrīt ar tiem [28], piemēram, nodrošināt labu tiesvedības pārvaldību (*Wouters* [29]); nodrošināt "sportistu [..] veselību [un] sacensību integritāti un

[23] Galu galā gan spriedumā *Wouters* (sprieduma 109. punkts), gan spriedumā *Meca-Medina* (sprieduma 42. un 47. punkts) Tiesa par atbilstošu precedentu uzskatīja 1994. gada 15. decembra spriedumu *DLG* (C-250/92, EU:C:1994:413), kurā tika atzīts, ka ir piemērojama akcesoriskā ierobežojuma doktrīna. Šajā saistībā skat. arī ģenerāladvokāta A. Ranta [*A. Rantos*] secinājumus lietā *European Superleague Company* (C-333/21, EU:C:2022:993, 87.–92. punkts).

[24] Skat. minēto secinājumu 30. punktu.

[25] Šajā ziņā vēlos tikai atsaukties uz ģenerāladvokāta F. Dž. Džeikobsa [*F. G. Jacobs*] secinājumiem apvienotajās lietās *Pavlov* u.c. (C-180/98 līdz C-184/98, EU:C:2000:151, 92. punkts): "Esmu uzsvēris, ka profesionālo pakalpojumu tirgus specifika prasa noteikta veida regulējumu. Profesionālās pašregulācijas pretinieki uzstāj, ka profesijas ir jāreglamentē valstij vai vismaz valsts kontrolētām regulatīvajām iestādēm, jo pastāv regulatīvo pilnvaru ļaunprātīgas izmantošanas riski. Tomēr no ekonomiskā viedokļa atkal rodas informācijas problēma. Šo pakalpojumu sarežģītais raksturs un to pastāvīgā attīstība, ko izraisa strauji mainīgais zināšanu apjoms un tehnikas attīstība, rada grūtības parlamentiem un valdībām pieņemt nepieciešamos sīki izstrādātos un atjauninātos noteikumus. Pašregulācija, ko veic zinoši profesiju pārstāvji, bieži vien ir piemērotāka, jo tā var reaģēt pietiekami elastīgi. Tādējādi katras konkurences tiesību sistēmas galvenais uzdevums ir novērst regulatīvo pilnvaru ļaunprātīgu izmantošanu, bet vienlaikus neatcelt profesiju regulatīvo autonomiju [Neoficiāls tulkojums]."

[26] Lai to nošķirtu no *Meca-Medina* "regulatīvā akcesoritāte", dažkārt tiek norādīts, ka šī judikatūra attiecas uz "komerciālo akcesoritāti [*commercial ancillarity*]". Skat., piemēram, Whish, R., minēts iepriekš 12. zemsvītras piezīmē, 128. lpp.

[27] Skat., piemēram, spriedumus, 1977. gada 25. oktobris, *Metro SB-Großmärkte*/Komisija (26/76, EU:C:1977:167, 22. punkts), un 1986. gada 28. janvāris, *Pronuptia de Paris* (161/84, EU:C:1986:41, 15.–27. punkts).

[28] Skat. spriedumu *Superleague*, 183. punkts un tajā minētā judikatūra (mans izcēlums).

[29] Minētā sprieduma 97. punkts.

objektivitāti, kā arī ētiskās vērtības sportā" (*Meca-Medina* [30]); nodrošināt "pienācīg[u] uzņēmumu grāmatvedības un nodokļu pārvaldīb[u]" (*OTOC* [31]); aizsargāt patērētājus (*Consiglio Nazionale dei Geologi* [32]) un ceļu satiksmes drošību (*API* [33]).

35. Šāda valsts iestāžu piekrišana (vai tā būtu formāla vai neformāla, tieša vai netieša) privāto struktūru pašregulācijas pilnvarām un no tām izrietošajai atbildībai [34] noteikti nozīmē, ka tiek atzīts – šīm struktūrām ir zināma rīcības brīvība paredzēt atbilstošus noteikumus un standartus. Proti, var būt dažādi likumīgi pasākumi – kuru ietekme uz konkurenci kopumā ir līdzvērtīga –, ko šīs iestādes varētu izmantot, lai sasniegtu attiecīgos mērķus.

36. Tas ir atspoguļots spriedumā *Wouters*, kurā Tiesa uzsvēra, ka pašregulējošā organizācija "varēja *pamatoti* uzskatīt, ka [attiecīgais pasākums] par spīti tā konkurenci ierobežojošām sekām ir vajadzīgs, lai pienācīgi praktizētu advokāta profesijā, kā tā ir reglamentēta attiecīgajā dalībvalstī" [35].

37. Apzinos, ka termins "pamatoti" neparādās spriedumos *ISU*, *Superleague*, *Royal Antwerp* vai *FIFA*. Tomēr dažos no šiem spriedumiem Tiesa ir izteikusi to pašu jēdzienu citādi, norādot:

"[pasākuma nepieciešamības nosacījums] prasa novērtēt un salīdzināt šīs rīcības un faktiski iespējamo alternatīvo pasākumu attiecīgo ietekmi, lai noteiktu, vai no minētās rīcības gaidāmos efektivitātes ieguvumus var panākt ar pasākumiem, kuri mazāk ierobežotu konkurenci. Turpretī *tas attiecīgā situācijā neliek veikt izvēli* starp šo rīcību un šiem alternatīvajiem pasākumiem gadījumā, ja nav secināms, ka alternatīvie pasākumi konkurenci ierobežotu mazāk. [36]"

38. Tomēr vienlaikus šādas rīcības brīvības izmantošanai ir jābūt ierobežotai, un, ja rodas šaubas, tā nedrīkst palikt nekontrolēta. Ir skaidrs, ka šo organizāciju noteiktie noteikumi un standarti var attiekties uz jautājumiem (tarifiem, ienākšanas [tirgū] nosacījumiem utt.), kas vismaz potenciāli varētu radīt problēmas no konkurences viedokļa. Pat tad, ja šie noteikumi ir pieņemti, lai sasniegtu leģitīmu vispārējo interešu mērķi, to faktiskā ietekme uz konkurenci tomēr var radīt problēmas, tādēļ ir jānodrošina pienācīgs izvērtējums atbilstoši LESD 101. pantā paredzētajam [37]. Tas izskaidro, kāpēc *Meca-Medina* judikatūrā ir atzīts, ka daži pašregulācijas pasākumi neietilpst LESD 101. panta 1. punkta piemērošanas jomā, – bet tikai tad, ja ir izpildīti vairāki nosacījumi.

[30] Minētā sprieduma 43. un 45. punkts. Skat. arī LESD 165. panta 2. punktu.

[31] Spriedums, 2013. gada 28. februāris, *Ordem dos Técnicos Oficiais de Contas* (C-1/12, EU:C:2013:127, 95. punkts; turpmāk tekstā – "spriedums *OTOC*").

[32] Spriedums, 2013. gada 18. jūlijs (C-136/12, EU:C:2013:489, 55. un 56. punkts).

[33] Spriedums, 2014. gada 4. septembris, *API* u.c. (C-184/13 līdz C-187/13, C-194/13, C-195/13 un C-208/13, EU:C:2014:2147, 50. un 51. punkts).

[34] Protams, tas nevar attiekties uz situāciju, kad, formāli piešķirot normatīvas pilnvaras kādai profesionālai apvienībai, dalībvalstij ir jānosaka vispārējo interešu kritēriji un galvenie principi, kas jāievēro profesijas tiesiskajā regulējumā, kā arī jāsaglabā savas pilnvaras pieņemt galīgo lēmumu. Proti, šādos gadījumos profesionālas apvienības pieņemtās normas saglabā valsts noteikumu raksturu un tām netiek piemēroti Līguma noteikumi, kas attiecas uz uzņēmumiem. Šajā nozīmē skat. sprieduma *OTOC* 54. punktu.

[35] Sprieduma 110. punkts (mans izcēlums). Skat. arī tā 105. un 107. punktu.

[36] Mans izcēlums. Skat spriedumus *Superleague* (197. punkts), *Royal Antwerp* (124. punkts) un *FIFA* (156. punkts).

[37] Secinājumos lietā *Wouters* ģenerāladvokāts F. Ležē [*P. Léger*] norādīja, ka "uzņēmumu apvienības" jēdzienam ir īpaša nozīme (pašreizējā) LESD 101. panta 1. punktā, jo "tā mērķis ir nepieļaut, ka vienīgi formas dēļ, kādā uzņēmumi saskaņo savu rīcību tirgū, tie varētu izvairīties no konkurences tiesību normām. Lai nodrošinātu šā principa efektivitāti, [LESD 101. panta 1. punkts] aptver ne vien tiešus rīcības saskaņošanas starp uzņēmumiem veidus (nolīgumi un saskaņotās darbības), bet arī institucionalizētas sadarbības formas, t. i., situācijas, kad uzņēmēji rīkojas ar kolektīvas struktūras vai kopīgas institūcijas starpniecību" [Neoficiāls tulkojums]. Skat. secinājumu (C-309/99, EU:C:2001:390) 62. punktu.

39. Tomēr tas nenozīmē, ka pretējā gadījumā attiecīgais pasākums noteikti nav saderīgs ar Savienības tiesībām. Proti, LESD 101. panta 3. punktā ir paredzēta iespēja, ka konkurenci ierobežojošus pasākumus var atbrīvot no LESD 101. panta 1. punktā noteiktā aizlieguma, ja to radītās ekonomiskās priekšrocības atsver negatīvās sekas [38].

40. Tomēr vēlos pievienot vēl dažus apsvērumus, lai pilnīgāk precizētu *Meca-Medina* judikatūras tvērumu.

41. Pirmkārt, lai gan *Meca-Medina* judikatūra, kura nekādā ziņā nav pielīdzināma spēles "Monopols" kartītei "Bez maksas izkļūstat no cietuma", ko izsniedz pašpārvaldes organizācijām, tā tomēr tām dod *nedaudz plašāku* rīcības brīvību nekā citiem uzņēmumiem un uzņēmumu apvienībām, kuri īsteno tikai komerciālus mērķus. Kā paskaidrots iepriekš, šādas relatīvi labvēlīgas attieksmes iemesls ir valsts iestāžu izvēle noteiktus profesionālās vai komercdarbības aspektus reglamentēt ar noteikumiem, ko izdod organizācijas, kuras pārstāv attiecīgos uzņēmumus, vai vismaz uzņēmumu grupas, kas pārstāv un darbojas visas kategorijas vārdā.

42. Tāpēc uzskatu, ka nav noteikti nepieciešams, lai kompetentās valsts iestādes (Savienības un/vai valsts) formāli būtu uzticējušas attiecīgajai organizācijai pienākumu tās statūtos noteiktās darbības ietvaros īstenot kādu likumīgu vispārējās nozīmes mērķi, tomēr šīm iestādēm ir vismaz jāatzīst un jāpieņem šīs organizācijas pašregulatīvā darbība [39]. Manā ieskatā Tiesas nolēmumos *Wouters* [40], *Meca-Medina* [41], *API* [42], *ONP* [43] un *FIFA* [44] ir redzami daži elementi, kas norāda šajā virzienā. Turklāt visa jaunākā judikatūra šajā jautājumā attiecās uz profesionālo vai sporta apvienību pieņemtajiem pasākumiem [45]. Kā Tiesa norādīja spriedumā *Superleague*, *Meca-Medina* judikatūra "it īpaši ir piemērojama gadījumos, kad pastāv nolīgumi vai lēmumi, kas sagatavoti kā noteikumi, kurus pieņēmusi tāda apvienība kā profesionāla apvienība vai sporta apvienība, lai sasniegtu noteiktus ētikas vai profesionālās ētikas mērķus, un plašāk – reglamentētu profesionālās darbības veikšanu, ja attiecīgā apvienība ir pierādījusi, ka tikko atgādinātie nosacījumi ir izpildīti" [46].

43. Manuprāt, saskaņā ar spēkā esošo tiesisko regulējumu uzņēmumiem pašiem pēc savas iniciatīvas, rīkojoties vienpusēji un bez valsts iestāžu "svētības", nav tiesības izlemt, vai un kādā mērā ir jāietekmē konkurence attiecīgajā tirgū, lai īstenotu kādas vispārējas intereses. Tas īpaši attiecas uz gadījumiem, kad šīs organizācijas izvirzītais mērķis nav cieši saistīts ar tās pamatdarbību.

[38] Šajā nozīmē skat. citastarp spriedumus, 1977. gada 25. oktobris, *Metro SB-Großmärkte*/Komisija (26/76, EU:C:1977:167, 21. punkts), 2005. gada 26. janvāris, *Piau*/Komisija (T-193/02, EU:T:2005:22, 100.–106. punkts), 2006. gada 23. novembris, *Asnef-Equifax* un *Administración del Estado* (C-238/05, EU:C:2006:734, 67. punkts) un, 2024. gada 25. janvāris, *Em akaunt BG* (C-438/22, EU:C:2024:71, 33. punkts). Dažus apsvērumus par LESD 101. panta 3. punktu esmu izklāstījis secinājumu lietā *RRC Sports* 75.–95. punktā.

[39] Skat. attiecībā uz šo jautājumu Mavroidis, P.C., Neven, D., "Legitimate objectives in antitrust analysis: The FIFA regulation of agents and the right to regulate football in Europe", *Concurrences* Nr. 1-2024, 117111. raksts.

[40] Sprieduma 100. punkts.

[41] Spriedums, 2004. gada 30. septembris, *Meca-Medina* un *Majcen*/Komisija (T-313/02, EU:T:2004:282, 38. un 46. punkts).

[42] Spriedums, 2014. gada 4. septembris, *API* u.c. (C-184/13 līdz C-187/13, C-194/13, C-195/13 un C-208/13, EU:C:2014:2147, 46. un 47. punkts).

[43] Rīkojums, 2014. gada 10. decembris, *ONP* u.c./Komisija (T-90/11, EU:T:2014:1049, 347. punkts).

[44] Sprieduma 99. punkts.

[45] Skat. it īpaši šo secinājumu 2.–5. un 7. zemsvītras piezīmē minēto judikatūru.

[46] Sprieduma 183. punkts.

44. Piemēram, sporta apvienībām varētu piešķirt zināmu rīcības brīvību lemt par to, kā vislabāk cīnīties pret dopinga lietošanu [47] vai aizsargāt jaunos sportistus [48]. Tomēr šādai rīcības brīvībai nebūtu pamata gadījumos, kad pieņem pasākumus, kuru mērķis ir aizsargāt vidi vai apkarot izvairīšanos no nodokļu maksāšanas [49]. Jebkurš šāds (katrā ziņā slavējams) pasākums, kam būtu nepārprotama ietekme uz konkurenci starp uzņēmumiem Savienībā, būtu jāizvērtē vispārpieņemtajā konkurences tiesību sistēmā.

45. Ir taisnība, ka laikā, kad valsts iestādes arvien vairāk mudina privātos uzņēmumus pieņemt korporatīvās sociālās atbildības plānus un stratēģijas, nolīgumi starp privātiem uzņēmumiem varētu efektīvi palīdzēt sasniegt svarīgus vispārējus mērķus. Turklāt mūsdienu tirgos vairāk nekā iepriekš ir sastopami konkurējoši uzņēmumi, kas apvieno spēkus, lai sadarbotos atsevišķos kopīgu interešu jautājumos, vienlaikus paliekot sīvi konkurenti tirgū. Daži akadēmiķi šai parādībai ir radījuši jaunu terminu "*co-opetition*", kas, viņuprāt, bieži vien stimulē progresu un uzlabo tirgu efektivitāti [50]. Tomēr tas nemaina faktu, ka gadījumā, ja savstarpēji konkurē vispārēju interešu mērķi – piemēram, nepieciešamība nodrošināt gan konkurētspējīgus tirgus, gan kādas citas vispārējas intereses –, valsts iestādēm pirmām kārtām ir jāatrod optimālais veids, kā panākt līdzsvaru [51].

46. Otrkārt, ja privātas organizācijas ar valsts iestāžu atļauju ir paredzējušas reglamentēt noteiktus konkrētas saimnieciskās darbības aspektus, lai īstenotu kādas vispārējas intereses, manuprāt, ir nepārprotami skaidrs, ka tas ir jādara pārredzamā veidā. Tas ļauj valsts iestādēm veikt nepieciešamo uzraudzību un, ja nepieciešams, – korektīvus pasākumus. Tāpēc uzskatu, ka uz *Meca-Medina* judikatūru nevar atsaukties, lai attaisnotu slepenas vai konfidenciālas vienošanās vai lēmumus.

47. Treškārt, manuprāt, judikatūrā lietotais jēdziens "leģitīms vispārējo interešu mērķis" noteikti nozīmē, ka attiecīgās intereses ir paredzētas attiecīgajos Savienības tiesību aktos vai judikatūrā. Saskaņā ar LESD 3. panta 1. punkta b) apakšpunktu iekšējā tirgus darbībai nepieciešamo konkurences noteikumu izveidošana ir Savienības *ekskluzīvas* kompetences joma. Tādējādi, ja privātās apvienības pieņemtais pasākums (faktiski vai potenciāli) var radīt zināmu ierobežojošu ietekmi iekšējā tirgū, tas var būt pamatots tikai tad, ja tiek uzskatīts, ka šīs intereses ir aizsargājamas Savienības tiesiskajā kārtībā.

48. Ceturtkārt, nevar uzskatīt par pašsaprotamu, ka konkrēts pasākums, ko pieņēmušas privātas struktūras, piemēram, sporta un profesionālās apvienības, *patiešām* atbilst vispārējām interesēm. Ģenerāladvokāts M. Špunars [*M. Szpunar*] secinājumos lietā *Royal Antwerp Football Club* pamatoti norādīja, ka privātas apvienības, piemēram, sporta federācijas, tiek dibinātas, lai galvenokārt sasniegtu ekonomiska un privāta rakstura mērķus, kas var būt vai nebūt viegli savienojami ar neekonomiska rakstura vispārējām interesēm. Šādas apvienības, protams, "rīkotos nesaprātīgi, ja tās mēģinātu īstenot sabiedriskos mērķus, kas ir tiešā pretrunā to [pašu] komerciālajām interesēm" [52].

[47] Skat. spriedumu *Meca-Medina*, 43.–45. punkts.

[48] Skat. citastarp spriedumus, 1995. gada 15. decembris, *Bosman* (C-415/93, EU:C:1995:463, 106. punkts) un, 2010. gada 16. marts, *Olympique Lyonnais* (C-325/08, EU:C:2010:143, 39. punkts).

[49] Šajā nozīmē skat. spriedumu *FIFA*, 99. punkts.

[50] Brandenburger, A.M. un Nalebuff., B.J., *Co-opetition: A Revolution Mindset that Combines Competition and Cooperation*, Crown Business, 1996.

[51] Šajā saistībā skat. arī manus secinājumus lietā *RRC Sports*, 91. punkts.

[52] C-680/21, EU:C:2023:188, 56.–60. punkts.

49. Turklāt, kā *ROGON* uzsvēra tiesas sēdē, vairāki pēdējo gadu notikumi liecina, ka dažām sporta apvienībām ir nepilnīgas pārvaldības struktūras ar ierobežotu iekšējo kontroli un aizsardzības pasākumiem nepareizas pārvaldības gadījumu novēršanai [53].

50. Tādējādi jebkuram apgalvojumam, ka pasākums paredzēts tam, lai sasniegt konkrētus vispārējus mērķus, ir jābūt pārbaudāmam, un to var pieņemt tikai tad, ja tas ir pamatots ar konkrētiem pierādījumiem. Proti, man ir aizdomas, ka gandrīz jebkuru sporta federācijas vai profesionālas organizācijas pieņemtu pasākumu var *ex post* sasaistīt ar kādām vispārējām interesēm, ja rodas nepieciešamība pamatot pasākumu [54]. Tomēr ar to nepietiek. Manā ieskatā, no paša pasākuma vai no tā pieņemšanas konteksta ir jābūt *nepārprotami skaidram*, kādu konkrētu interešu nolūkā tas tiek rīkots, un attiecīgajam pasākumam ir jābūt *patiešām sagatavotam* tā, lai sniegtu *būtisku ieguldījumu* minētu interešu īstenošanā [55].

51. Šķiet, nav jāpiebilst, ka pilnīgi privāts ekonomisks mērķis nevar būt "leģitīms vispārējo interešu mērķis" *Meca-Medina* judikatūras izpratnē [56]. Tomēr nevienā judikatūras punktā nav norādīts, ka ar nolīgumu būtu jācenšas sasniegt tikai to vienīgo mērķi, kas ietilpst *Meca-Medina* judikatūras tvērumā. Gluži pretēji, spriedumā *Meca-Medina* Tiesa apstiprināja, ka fakts, ka pasākumam ir divējāds mērķis (viens ir ekonomisks un privāts, otrs – vispārējs un publisks), neizslēdz judikatūras piemērojamību [57]. Tomēr tas tā ir gadījumā, ja privātais ekonomiskais mērķis *per se* nav pret konkurenci vērsts. Tādējādi esmu nonācis pie sava piektā un pēdējā punkta.

52. Piektkārt, man šķiet pamatoti, ka uz nolīgumiem vai lēmumiem, kuru "mērķis" ir ierobežot konkurenci, nevar attiecināt *Meca-Medina* izņēmumu. Kā sīkāk paskaidrots manos secinājumos lietā *CD Tondela*, nolīguma vai lēmuma "mērķis" ir ierobežojošs, ja tā ekonomiskais pamatojums (vai viens no tā galvenajiem pamatojumiem) pēc būtības ir vērsts pret konkurenci [58]. Šādā gadījumā ierobežojošo ietekmi nevar uzskatīt par "akcesorisku". Citiem vārdiem sakot, šīs sekas nav (par nožēlu, bet diemžēl neizbēgami) maznozīmīgs blakusprodukts likumīgai saimnieciskajai darbībai, kas ir vai nu konkurenci veicinoša vai vismaz tirgus neitrāla. Gluži pretēji – šīs sekas ir rezultāts darbībai, kuras pamatā esošais ekonomiskais pamatojums būtībā ir pretrunā Savienības konkurences tiesību mērķiem. Šādos apstākļos nevar apgalvot, ka attiecīgā darbība pilnīgi neietilpst LESD 101. panta tvērumā, bet gan tā ir pienācīgi jānovērtē saskaņā ar minētā panta 1. un 3. punktu.

[53] Skat., piemēram, United Nations Office on Drugs and Crime, "*Global report on corruption in sport*", 2022 (pieejams tiešsaistē), 3. lpp. Skat. arī Komisijas 2011. gada 18. janvāra paziņojumu "Attīstīt Eiropas dimensiju sportā", COM(2011) 12, galīgā redakcija, 4.1. punkts. Par šo jautājumu skat. arī manu secinājumu lietā *RRC Sports* 94. punktu.

[54] Līdzīgi Van Rompuy, B., "EU Court of Justice delineates the scope of the Wouters exception", *Kluwer Competition Law Blog*, 2024. gada 15. janvāris.

[55] Šajā saistībā skat.ģenerāladvokāta A. Ranta secinājumus lietā *European Superleague Company* (C-333/21, EU:C:2022:993, 89. punkts un tajā minētā judikatūra).

[56] Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2011. gada 4. oktobris *Football Association Premier League* u.c. (C-403/08 un C-429/08, EU:C:2011:631, 134.–146. punkts) un spriedumu *Superleague*, 210.–241. punkts. Abās lietās pat netika apsvērta *Meca-Medina* judikatūras iespējamā piemērošana izskatāmajiem pasākumiem.

[57] Skat. spriedumu, 2004. gada 30. septembris, *Meca-Medina* un *Majcen*/Komisija (T-313/02, EU:T:2004:282, 57. punkts). Par apelācijas sūdzību skat. Tiesas sprieduma *Meca-Medina* 46. un turpmākos punktus.

[58] Skat. minēto secinājumu 23.–45. punktu.

53. Neatkarīgi no tā, vai šī prasība "jau netieši, bet nepieciešami izriet no Tiesas judikatūras" [59] – kā norādījusi Tiesa spriedumā *Superleague* un kā tas ir apspriests jaunākajos tiesību zinātnes pētījumos [60] –, manuprāt, jebkurā gadījumā šī prasība izriet no Savienības konkurences normās paredzētās sistēmas loģikas [61].

54. Šo principu kontekstā tagad iztirzāšu iesniedzējtiesas norādītos problēmjautājumus.

4. Iesniedzējtiesas norādītie problēmjautājumi

55. Lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu iesniedzējtiesa paskaidro, kāpēc tā nav pārliecināta, vai pamatlietā aplūkotajā situācijā varētu būt piemērojama *Meca-Medina* judikatūra.

56. Iesniedzējtiesa norāda, ka iepriekšējās lietās Tiesai bija jāpārbauda profesionālo un sporta apvienību lēmumi, kas ierobežoja to biedru ekonomisko darbību un tādējādi varēja ietekmēt konkurenci starp tiem. Turpretim šajā lietā aplūkotajam reglamentam ir ierobežojoša ietekme uz apvienības biedru darbības augšupēju tirgu [62], proti, aģentu pakalpojumu tirgu. Lai varētu darboties šajā tirgū, aģentiem obligāti ir jāievēro minētajā reglamentā paredzētās normas. Pretējā gadījumā tie riskē, ka *DFB* sankciju spiediena dēļ spēlētāji un klubi pārstās izmantot viņu pakalpojumus.

57. Šajā saistībā iesniedzējtiesa tomēr atgādina konkrētus faktus, ko konstatējusi *Oberlandesgericht Frankfurt am Main* (Federālās zemes Augstākā tiesa Frankfurtē pie Mainas), par kuras lēmumu ir iesniegta revīzijas sūdzība. *Oberlandesgericht Frankfurt am Main* (Federālās zemes Augstākā tiesa Frankfurtē pie Mainas) citastarp konstatēja, ka aģentu darbība ir *tieši saistīta* ar *DFB* organizētajām sporta sacensībām. Proti, šī darbība būtiski ietekmē komandu sastāvu, to nepārtrauktību un sportisko spēku, tādējādi ietekmējot sacensību godīgumu un sportistu sniegumu un veselību. Aplūkotā reglamenta mērķis ir novērst atkarību starp aģentiem, spēlētājiem un klubiem. Minētās tiesas ieskatā šāda atkarība varētu apdraudēt sporta sacensību un integritāti un godīgumu. Šajā saistībā tā norādīja, ka pagātnē dažos gadījumos spēlētājiem un klubiem finansiāli un profesionāli esot kaitējusi krimināli sodāma spēlētāju aģentu prakse.

58. Šajā saistībā vēršu uzmanību, ka *Oberlandesgericht Frankfurt am Main* (Federālās zemes Augstākā tiesa Frankfurtē pie Mainas) viedoklim lielā mērā piekrīt Eiropas Parlaments, kas 2021. gada 23. novembra rezolūcijā "ES politika sporta jomā: novērtējums un iespējamā attīstība" citastarp "atgādin[āja] par *vajadzību regulēt aģentu darbību* un atz[ina], ka nesenās reformas futbola spēlētāju pāreju tirgū, tostarp [..] aģentu licencēšanas prasību un aģentu komisijas maksas ierobežojumu noteikšana, [bija] soļi pareizajā virzienā; aicin[āja] attiecīgās sporta iestādes

[59] Minētā sprieduma 185. punkts. Judikatūrā gan nav pilnīgi skaidras nostājas šajā ziņā:, sal., ar spriedumu, 2017. gada 23. novembris, *CHEZ Elektro Bulgaria* un *FrontEx International* (C-427/16 un C-428/16, EU:C:2017:890, 53. punkts) un sprieduma *Superleague* 183. punktā minēto judikatūru. Tomēr, kā paskaidroju iepriekš, šī prasība ir konsekventi minēta judikatūrā, kas attiecas uz komerciālo akcesoritāti.

[60] Skat., piemēram, Weatherill, S., "The impact of the ruling of 21 December 2023 on the structure of EU sports law", *The International Sports Law Journal*, 23. sēj., 2023, 409.–415. lpp.

[61] Interesanti, ka nesen ticis apgalvots (Gryllos, G., 'Anticompetitive object / effect: An overview of EU and national case law', 2025. gada 21. marts, *e-Competitions*, Art. No. 123946, 9. lpp.): Savienības judikatūrā ietvertās prasības, ka leģitīmiem vispārējo interešu mērķiem nebūtu jābūt pretkonkurences rakstura un ka aplūkotais pasākums nedrīkst pilnībā novērst konkurenci, atgādina *Supreme Court of the United States* (ASV Augstākā tiesa) ieņemto nostāju dažās ar sportu saistītās lietās. Šī tiesa minētajās lietās atteicās piešķirt speciālu atbrīvojumu no *Sherman Act* ["Šērmana likuma"] par labu tirdzniecības ierobežojumiem, ko noteikušas sporta apvienības, pamatojoties uz to, ka šie ierobežojumi kalpo sociāliem mērķiem, kuri ir svarīgāki par konkurenci. Skat. neseno 2021. gada 21. jūnija *Opinion of the Supreme Court of the United States* (141 S. Ct. 2141 (2021)).

[62] Minētajā tirgū klubi un spēlētāji ir iesaistīti tikai kā pakalpojuma saņēmēji.

nodrošināt minēto reformu savlaicīgu īstenošanu un aicin[āja] Komisiju uzraudzīt panākto progresu”[63]. Daži pētījumi, ko iepriekš pasūtījušas ES iestādes, šķiet, apstiprina aģentu būtisko nozīmi sporta nozarē un to, ka pastāv nosodāma prakse, kurā iesaistīti daži aģenti[64].

59. Turklāt iesniedzējtiesa norāda, ka tiesību zinātnē ir pausti atšķirīgi viedokļi par to, vai apvienības pieņemts reglamemts, kas ierobežo apvienībā neiesaistītu uzņēmumu ekonomisko rīcības brīvību, var tikt pamatots saskaņā ar *Meca-Medina* judikatūru.

60. Saskaņā ar vienu viedokli *Meca-Medina* judikatūru varētu piemērot sporta apvienības reglamentam tikai tad, ja tam ir tīri ar sportu saistīti vai sportam specifiski mērķi. Turpretī judikatūra nebūtu piemērojama attiecībā uz reglamentu, kura priekšmets tieši neattiecas uz sportu, jo tas reglamentē tādu uzņēmumu saimniecisko darbību, kuri nav sporta apvienības biedri un tādējādi nevar ietekmēt sporta reglamenta saturu.

61. Saskaņā ar citu viedokli *Meca-Medina* judikatūras piemērojamība nav atkarīga no tā, vai sporta apvienības reglaments attiecas tikai uz tīri ar sportu saistītiem tās darbības elementiem un vai tas tieši ietekmē citus tirgus. Drīzāk izšķiroši svarīgi esot tas, vai pastāv jebkāda saikne starp apvienības reglamentu un sporta sacensību organizēšanu un pienācīgu norisi. Saskaņā ar šādu viedokli *Meca-Medina* judikatūra nebūtu piemērojama tikai tādā gadījumā, ja ar apstrīdēto reglamentu būtu paredzēts sasniegt vienīgi (pašas apvienības) ekonomiskus mērķus, nevis sporta organizācijas mērķus, kas būtu saistīti ar konkrētajām sporta sacensībām.

62. Uzskatu, ka pareizā atbilde uz pirmo prejudiciālo jautājumu ir kaut kur pa vidu starp abiem iepriekš apkopotajiem viedokļiem. Pirmais viedoklis šķiet pārāk stingrs, bet otrais – pārāk plašs.

63. Jau paskaidroju, ka *Meca-Medina* judikatūras loģikas pamatā ir ļaušana valsts iestādēm atstāt noteiktu jautājumu reglamentēšanu pašu attiecīgo uzņēmumu ziņā[65]. Tāpēc man šķiet pašsaprotami, ka iestādēm principā būtu tiesības ļaut privātām apvienībām – formāla deleģējuma, pilnvarojuma vai vienkārši pieļaujošas attieksmes veidā[66] – pieņemt lēmumus tikai attiecībā uz tādām darbībām, ko veic attiecīgās apvienības pārstāvētie uzņēmumi. Nebūtu juridiska pamatojuma paplašināt šīs organizācijas pilnvaras, lai tā varētu darboties tādās saimnieciskās darbības jomās, kas pārsniedz apvienības statūtos noteikto uzdevumu.

64. Tomēr man ir tikpat skaidrs, ka šādu apvienību izstrādātais reglaments var dažādā mērā ietekmēt saimnieciskās darbības, kas ir *saistītas* ar darbībām, kuras tieši ietvertas apvienības pamatuzdevuma tvērumā. Tas var būt neizbēgami. Piemēram, spriedumā *Wouters* attiecīgo pasākumu – aizliegumu advokātiem iesaistīties daudznozaru sadarbības sabiedrībās ar grāmatvežiem – pieņēma Nīderlandes advokātu kolēģija. Tomēr šis pasākums vienlīdz lielā mērā ietekmēja gan grāmatvežu, gan advokātu profesionālo darbību.

65. Šāda situācija, manuprāt, ir vēl iespējamāka tirgos, kuri ir ne tikai saistīti, bet faktiski savstarpēji atkarīgi un kuros ir būtiska sadarbība dažādos līmeņos, lai nodrošinātu galaprodukta pastāvēšanu[67]. Proti, futbola “ekosistēmā” dažādām uzņēmēju kategorijām (klubiem,

[63] 2021/2058 (INI) (OV 2022, C 224, 2. lpp.) Mans izcēlums. Jēdziens “nesenās reformas”, ciktāl saprotu, attiecās uz tām reformām, kuru rezultātā tika pieņemts *FIFA Football Agent Regulations* [*FIFA* Futbola aģentu reglaments].

[64] Skat., piemēram, “Study on sports agents in the European Union”, Eiropas Komisijas pasūtīts pētījums, 2009. gada novembris, 3., 4., 168. un 169. lpp., un Parrish, R. u.c., *Promoting and Supporting Good Governance in the European Football Agents Industry – Final Report*, publicējusi Eiropas Komisija, 2019, 3., 4., 95., 96. un 127.–129. lpp.

[65] Skat. šo secinājumu 32. punktu.

[66] Skat. šo secinājumu 42. punktu.

[67] Skat. *mutatis mutandis* spriedumu, 2000. gada 11. aprīlis, *Deliège* (C-51/96 un C-191/97, EU:C:2000:199, 56. un 57. punkts).

nacionālajām un starptautiskajām federācijām, spēlētājiem, aģentiem, sponsoriem, raidorganizācijām u. c.) ir nepieciešama mijiedarbība un zināmā mērā arī sadarbība, lai nodrošinātu sistēmas dzīvotspēju un tās pievilcību galapatērētājiem. Jo viņi galu galā tieši un netieši finansē visu futbola nozari. Ja galaprodukts (futbola spēles un turnīri) nebūtu pievilcīgs, daudzi no šajā ekosistēmā iesaistītajiem uzņēmējiem būtu "bez darba".

66. Tādējādi, ciktāl – kā konstatējusi *Oberlandesgericht Frankfurt am Main* (Federālās zemes Augstākā tiesa Frankfurtē pie Mainas) – aģentu darbība varētu tieši un būtiski ietekmēt sacensību godīgumu un sportistu sniegumu un veselību, nav nekādu grūtību secināt, ka sporta apvienības uzdevumu tvērumā var būt aģentu darbības reglaments. Protams, tā ir tikai tad, ja attiecīgais reglaments regulē tos aģentu darbības aspektus, attiecībā uz kuriem ir izpildīts šāds "tiešas un būtiskas ietekmes" kritērijs.

67. *A fortiori* uzskatu, ka nav pamatojuma argumentiem, ka šāds reglaments var attiekties tikai uz tās biedru deontoloģiju vai spēles noteikumiem un sacensību norises kārtību. Šajā ziņā uzskatu, ka šie argumenti varētu izrietēt no konceptuālas neskaidrības. No vienas puses, Tiesa ir konstatējusi, ka daži "noteikumi, kas attiecas vienīgi uz sportu" neietilpst Savienības konkurences normu tvērumā, jo – kā paskaidroju secinājumos lietā *RRC Sports*[68] – šie noteikumi neattiecas uz sporta ekonomiskajiem aspektiem un nerada nekādu ierobežojošu ietekmi uz attiecīgajām saimnieciskajām darbībām. No otras puses, *Meca-Medina* judikatūrā izskatītie pasākumi tieši attiecas uz saimnieciskajām darbībām un faktiski var ietekmēt šo darbību veikšanu, iespējami ietekmējot tirgu konkurētspēju. Tādējādi šie pasākumi principā ietilpst Savienības konkurences normu tvērumā. Tiesa ir tikai konstatējusi, ka tad, ja ir izpildīti konkrēti nosacījumi, uz šiem pasākumiem neattiecas LESD 101. panta 1. punktā un 102. pantā paredzētie aizliegumi.

68. Manuprāt, tiesai ir jāuzdod trīs galvenie jautājumi, lai noskaidrotu, vai saskaņā ar *Meca-Medina* judikatūru var pārskatīt sporta apvienības reglamentu, kura ietekme pārsniedz pašas apvienības pamatdarbību tvērumu. Pirmkārt, vai saskaņā ar Savienības tiesībām var *atzīt*, ka ar šādiem noteikumiem aizsargājamās intereses *faktiski* ir vispārējas intereses? Otrkārt, ja to var, vai šā mērķa sasniegšana, vispārīgi runājot, ietilpst apvienības *uzdevumā*, ko atzinušas vai akceptējušas kompetentās valsts iestādes? Treškārt, ja tā ir, vai apvienības reglaments *patiešām* atbilst attiecīgajām interesēm?

69. Ja atbilde uz šiem trim jautājumiem ir pozitīva, tad, manuprāt, attiecīgo reglamentu principā varētu pārskatīt saskaņā ar *Meca-Medina* testu, pat ja tas ietekmē arī to uzņēmumu saimniecisko darbību, kuri nav pārstāvēti apvienībā.

70. Tomēr atkal jāatgādina – tas nenozīmē, ka sporta apvienībām tiek piešķirta pilnīga rīcības brīvība. *Saiknes pakāpe* starp apvienības pamatdarbību un trešās personas darbībām (šajā gadījumā – aģentu pakalpojumiem) nekādā ziņā nav nebūtiska. Gluži pretēji – tā tieši nosaka *Meca-Medina* judikatūras piemērojamību no attiecīgā reglamenta nepieciešamības un samērīguma skatpunkta. Tai ir divējāda un papildinoša nozīme.

71. No vienas puses, jo mazāka ir trešo personu ietekme uz tādas apvienības darbību un lēmumu pieņemšanu, kura ir pieņēmusi attiecīgo reglamentu, jo mazāka ir iespējamība, ka šis reglaments var tikt uzskatīts par nepieciešamu un/vai samērīgu izvirzīto mērķu sasniegšanai.

[68] Skat. minēto secinājumu 17.–28. punktu.

72. No otras puses, jo lielāka ir attiecīgā reglamenta ietekme uz trešo personu saimniecisko darbību, jo lielāka ir iespēja, ka šis reglamenta var tikt uzskatīts par nevajadzīgu un/vai nesamērīgu izvirzīto mērķu sasniegšanai.

73. Šajā kontekstā, šķiet, nav jāpiebilst, ka ieinteresēto trešo personu patiesa un jēgpilna līdzdalība attiecīgā reglamenta pieņemšanas procedūrā noteikti palīdzētu nodrošināt tā nepieciešamību un samērīgumu, kā arī veicinātu tā leģitimitāti.

74. Ņemot vērā izklāstītos apsvērumus, uzskatu, ka atbilde uz pirmo prejudiciālo jautājumu ir, ka LESD 101. panta 1. punkts jāinterpretē tādējādi, ka *Meca-Medina* judikatūra ir piemērojama tādas sporta apvienības reglamentam, kas attiecas uz to uzņēmumu pakalpojumu izmantošanu, kuri darbojas šīs apvienības (vai tās biedru) darbības augšupējā vai lejupējā tirgū, ja šie pakalpojumi var *tieši* un *būtiski* ietekmēt apvienības pamatdarbības.

75. Pēc atbildes sniegšanas uz pirmo prejudiciālo jautājumu un pirms otrā prejudiciālā jautājuma izskatīšanas vēlos izteikt vēl vienu pēdējo piezīmi.

76. Uzskatu, ka pamatlietā prasītāju apstrīdētais reglaments lielā mērā ir līdzīgs tam, ko prasītāji apstrīdēja tiesvedībā, kuras rezultātā *Landgericht Mainz* (Maincas apgabaltiesa, Vācija) nosūtīja lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu lietā *RRC Sports*. Savos secinājumos minētajā lietā centos sniegt dažas norādes iesniedzējtiesai par to, kā *Meca-Medina* judikatūra būtu jāpiemēro minētajā tiesvedībā aplūkotajiem noteikumiem, kas, manā ieskatā, ir līdzīgi šeit aplūkotajiem [69]. Tādēļ ceru, ka šajos secinājumos izklāstītie apsvērumi varētu būt noderīgi arī *Bundesgerichtshof* (Federālajai augstākajai tiesai).

B. Otrais jautājums

77. Ar otro jautājumu iesniedzējtiesa vaicā, vai *Meca-Medina* tests ir jāpiemēro attiecībā uz visiem reglamenta noteikumiem kopumā vai arī katru noteikumu atsevišķi, ņemot vērā tā konkrētās iezīmes (piemēram, attiecīgā noteikuma saistību ar apvienības darbībām vai šādas saistības neesību).

78. Šajā ziņā piekrītu Komisijai, ka principā katrs noteikums, kas ietverts profesionālas organizācijas vai sporta apvienības reglamentā, būtu jāizskata atsevišķi. Šo noteikumu priekšmets var būt atšķirīgs, un tie var attiekties (vai ietekmēt) uz dažādiem tirgiem un dažādām uzņēmumu kategorijām. Šī pieeja ir skaidri apstiprināta spriedumā *Superleague*, kurā Tiesa ir atsevišķi izvērtējusi dažādu attiecīgo noteikumu saderību.

79. Tomēr var būt situācijas, kurās noteikumu kopums (viss reglaments vai noteiktas reglamenta daļas) būtu mākslīgi jāsadala sīkāk vairākos elementos, jo šie noteikumi veido nedalāmu veselumu, kura ietekmi nevar jēgpilni novērtēt, ja noteikumi netiek aplūkoti kopumā. Svarīgs ir mehānisms, kas izveidots ar šiem noteikumiem, un tas, vai to var ieviest ar vienu vai vairākiem noteikumiem, ir tikai formalitāte.

80. Tāpat var būt noteikumi, kas katrs atsevišķi nerada ievērojamus konkurences ierobežojumus, bet kopā var radīt būtiskāku ietekmi uz attiecīgā tirgus konkurētspēju.

[69] Skat. minēto secinājumu 53.–113. punktu.

81. Manā ieskatā, lai abās aprakstītajās situācijās pienācīgi novērtētu apvienības reglamentu atbilstoši Savienības konkurences tiesībām, attiecīgajām iestādēm ir jāveic analīze, kurā visi noteikumi vai daži no tiem tiek vērtēti kopsakarā.

82. Vēlos arī piebilst, ka, saskaņā ar *Meca-Medina* testu pārbaudot attiecīgos atsevišķos noteikumus vai noteikumu grupu, *būtu* jāņem vērā saikne (vai tās neesība) starp apvienības darbību un to uzņēmumu darbību, kuri darbojas atšķirīgā, bet saistītā tirgū un kurus tādējādi ietekmē apvienības noteikumi. Kā paskaidrots šo secinājumu 70.–72. punktā, šis faktors ir īpaši būtisks, lai, ņemot vērā to, kā šie noteikumi palīdz veicināt ar reglamentu īstenotās vispārējās intereses, novērtētu, vai attiecīgie noteikumi ir nepieciešami un samērīgi.

83. Pamatojoties uz minētajiem apsvērumiem, ierosinu Tiesai uz otro prejudiciālo jautājumu atbildēt, ka *Meca-Medina* tests principā ir jāpiemēro attiecībā uz katru noteikumu, kas ietverts profesionālās vai sporta apvienības reglamentā, izņemot, ja kādu īpašu apstākļu dēļ jēgpilnam izvērtējumam būtu nepieciešams vērtēt gan atsevišķus noteikumus, gan visus noteikumus kopā. Šajā kontekstā saistība (vai tās neesība) starp apvienības darbību un to trešo personu uzņēmumu darbību, kurus ietekmē noteikumi, ir būtisks faktors vērtējumā, vai attiecīgie noteikumi ir nepieciešami un samērīgi, ņemot vērā leģitīmo vispārējo interešu mērķi.

IV. Secinājumi

84. Tādējādi ierosinu Tiesai uz *Bundesgerichtshof* (Federālā augstākā tiesa, Vācija) uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem atbildēt, ka

LESD 101. pants jāinterpretē tādējādi, ka

1) *Meca-Medina* judikatūra ir piemērojama tādas sporta apvienības reglamentam, kas attiecas uz to uzņēmumu pakalpojumu izmantošanu, kuri darbojas šīs apvienības (vai tās biedru) darbības augšupējā vai lejupējā tirgū, ja šie pakalpojumi var tieši un būtiski ietekmēt apvienības pamatdarbības;

2) *Meca-Medina* judikatūrā paredzētie nosacījumi principā ir jāpiemēro attiecībā uz katru noteikumu, kas ietverts profesionālās vai sporta apvienības reglamentā, izņemot, ja kādu īpašu apstākļu dēļ jēgpilns izvērtējums prasa visus noteikumus vai dažus no tiem izvērtēt kopsakarā. Šajā kontekstā saistība (vai tās neesība) starp apvienības darbību un to trešo personu uzņēmumu darbību, kurus ietekmē noteikumi, ir būtisks faktors vērtējumā, vai attiecīgie noteikumi ir nepieciešami un samērīgi, ņemot vērā leģitīmo vispārējo interešu mērķi.